

УДК 631.6

МЕЛІОРАЦІЯ І ХІМІЗАЦІЯ ЯК СКЛАДОВІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Онопрієнко Д.М., к.с.-г. н., професор
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

gidrofak@meta.ua

Проблема продовольчої безпеки виявилась в центрі уваги світової політики і економіки на початку 70-х років минулого століття, коли такий авторитетний орган ООН, як сільськогосподарська і продовольча організація (FAO) розробила міжнародну стратегію продовольчої безпеки, що стала з тих пір предметом постійного обговорення на світовому і міжурядовому рівнях.

Експерти FAO визначають міжнародну продовольчу безпеку як забезпечення гарантованого доступу всіх громадян до продовольства в будь-який час і в кількості, необхідній для активного і здорового життя. Одним з найважливіших показників стану продовольчої безпеки країн, як і світу в цілому, є, так звана «динаміка виробництва зерна на душу населення». При цьому загальним граничним нижнім показником продовольчої безпеки країни вважають виробництво зерна в розмірі 600 кг в рік на людину. Розрахунки показують, що якщо у 1950-1990 рр. світове виробництво зерна щороку збільшувалось більше ніж на 2 %, то в 1990-2010 рр. – ледве на 1 %. При цьому темпи зростання населення на нашій планеті за останні десятиліття перевищували 1,6 %.

Перехід на сталий розвиток сільського господарства і сільських територій (транскрипція з англійської аббревіатури SARD – Sustainable Agricultural and Rural Development) базується на інтегрованому соціальному, екологічному і економічному підході до розвитку агропромислового комплексу і сільських територій. Метою SARD є підвищення добробуту сільського населення, збільшення виробництва екологічно безпечної сільськогосподарської продукції і поліпшення стану довкілля.

Багато країн у світі частково вирішують продовольчу проблему за рахунок хімізації, але застосування високих доз мінеральних добрив і пестицидів призводить до забруднення ґрунтів, вод, повітря, і що особливо небезпечно – продуктів харчування. Крім цього, агрохімія як ефективний фактор підвищення врожайності збільшує енергоспоживання, в першу чергу за рахунок не відновлювальних джерел енергії – нафти, газу, вугілля тощо. Тому широке застосування агрохімічної продукції часто є недоступним для країн із слабкою економікою, а країни з розвинутою економікою вже не отримують від неї тієї високої віддачі, що мали у другій половині минулого століття.

Важливим і не менш ефективним елементом агротехніки, особливо з використанням мінеральних добрив, стало зрошення. Сьогодні в світі майже 40 % продовольства виробляють на 17 % орних зрошуваних землях.

Багато густонаселених країн використовують зрошувальні меліорації для вирішення продовольчих проблем. Так, в Індонезії і Туреччині поливають більше 15 % сільськогосподарських угідь, в Мексиці і Таїланді – більше 20 %, Ірані – біля 40, а в Китаї – 52 %. В США частка поливних земель становить не більше 11 % всієї площі ріллі, але вони дають більше 37 % загального об'єму сільськогосподарської продукції. Ці два фактори (хімізація і зрошення) з кожним днем набувають важливого значення при вирішенні продовольчої проблеми, але необхідно зважати на те, що ці фактори можуть бути задіяні тільки за наявності відповідних ресурсів. Здається що запаси води на планеті величезні і їх можна використовувати для зрошення у великих об'ємах. Але прісних вод, придатних для зрошення сільськогосподарських культур, недостатньо. Якщо поливати неякісною водою, то ґрунти з часом втрачають свої властивості від засолення і втрачають природну родючість. Це може привести, з одного боку, до виведення з обігу найродючіших орних земель, а з іншого – до зменшення виробництва сільськогосподарської продукції за дефіциту водних ресурсів.

Провідні країни здійснили в процесі аграрної еволюції раціоналізацію виробництва за рахунок його інтенсифікації. Це дозволило не тільки збільшити виробництво аграрної продукції і розширити її асортимент, підвищити продуктивність праці і ефективність сільськогосподарського виробництва, але й економніше витратити окремі ресурси виробництва, в тому числі найважливіші для сільськогосподарського використання – земельні і водні ресурси. Одночасно використання у виробництві сільськогосподарської продукції потужних тракторів, спеціальних машин і обладнання, нових технологій, включаючи зрошення і хімізацію, прискорило процеси виснаження і втрат цінних земельних і водних ресурсів. Посилився негативний вплив суспільства на навколишнє природне середовище.

При розробці будь-яких перспективних програм розвитку агропромислового комплексу необхідно в однаковій мірі враховувати як негативні, так і позитивні фактори. Загальний висновок фахівців які досліджують проблеми клімату на сьогодні є оптимістичним і ще раз підтверджує необхідність використання елементів системи сталого розвитку. Цей висновок за даними світової організації FAO («The State of Food and Agriculture», Рим, 2000 рік), звучить так: «При потеплінні клімату земельні ресурси для інтенсивного сільськогосподарського виробництва зростуть в 1,5 рази, а біологічна продуктивність земель підвищиться в середньому на 25–30 %. За цих умов враховуючи відомий демографічний прогноз сталий розвиток сільського господарства може бути реалізований у формі низько затратних адаптивних технологій, що можуть забезпечити необхідний рівень виробництва без порушення екологічних обмежень».

Таким чином, загальні завдання стратегії сільського розвитку полягають в зниженні рівня бідності і збільшенні внеску сільського населення в економічний, соціальний та екологічний добробут країни.